

GroenGoed Jaarverslag 2023

www.groengoedrotterdam.com

info@groengoedrotterdam.com

Inhoud

Hst 1. Organisatie	3
<i>Visie</i>	3
<i>Acht Buurmoestuinen</i>	3
<i>Zelfbeheer: begeleiding bij democratische processen</i>	3
<i>Sociaal Hoveniers</i>	4
<i>Erkend Leerbedrijf</i>	4
<i>Bestuur</i>	4
<i>Begeleiding, Zelfbeheer en Vrijwilligers zijn Deelnemers</i>	5
<i>Deelnemers worden begeleid door professionals, niet door vrijwilligers</i>	5
Hst 2. Ontwikkelingen 2023: Weerschommelingen en Groei	6
<i>Inleiding</i>	6
<i>Oogst</i>	6
<i>Welzijn</i>	6
<i>Samenwerking SOL</i>	7
<i>Natuur- en MilieuEducatie</i>	7
Hst 3. Resultaten kwaliteit	10
<i>Natuur en Ecologische Voetafdruk</i>	10
<i>Armoedebestrijding</i>	10
<i>Gezondheid</i>	11
<i>Sociale Cohesie</i>	11
<i>Participatie</i>	12
<i>Nederlandse taal</i>	12
<i>Empowerment: Zelf- en Samenredzaamheid</i>	13
<i>Eigenwaarde</i>	13
<i>Natuur- en Milieu Educatie</i>	14
Hst 4. Resultaten Cijfers	15
<i>Werkmomenten</i>	15
<i>Deelnemers</i>	15
<i>Oogst</i>	15
<i>Extra Activiteiten</i>	16
Hst 5. Vooruitblik	17

Visie

GroenGoed draagt bij aan een stad waarin we in harmonie leven met de Aarde en met elkaar. Dat doen we op een zo concreet mogelijke manier: we verbouwen voedsel voor de zelfvoorziening van iedereen die mee wil doen. We tuinieren om armoede te bestrijden en om te bouwen aan een duurzame stad. In 2022 deden we dat op acht buurtmoestuinen in Rotterdam Noord en Centrum. In 2023 hebben we een grote groei meegemaakt. Nu begin 2024, begeleiden we 12 buurtmoestuinen verspreid over de gebieden Noord, Centrum, IJsselmonde, en Kralingen-Crooswijk.

Acht Buurtmoestuinen in Noord en Centrum

In 2023 waren onze sociaal hoveniers actief op acht buurtmoestuinen in Rotterdam Noord en Centrum, bij elkaar ongeveer 1,5 hectare stadsgrond. Stichting GroenGoed verzorgt de begeleiding van de buurtmoestuinen Wilgenplantsoen, Bloklandtuin, het Bergwegplantsoen, Eetbaar Park Pompenburg, de Tuin op Hofbogen, Vredestuin en Vredestuin Noord. En we ondersteunen de vrijwilligers in de Avonturentuin van Kinderparadijs Meidoorn. De tuinen zijn gemeenschappelijke tuinen. Iedereen is welkom om op vaste wekelijkse werkmomenten mee te doen met het werk en te delen in de oogst.

Zelfbeheer: begeleiding bij democratische processen

De tuinen zijn democratisch georganiseerd. De sociaal hoveniers van GroenGoed begeleiden de tuinen bij het zelfbeheer, bij besluitvormingsprocessen, het tot stand komen en naleven van onderlinge afspraken en taakverdelingen. Veel van deze processen vinden ter plekke plaats tijdens de werkmomenten. Voor elke tuin organiseren we één tot twee keer per jaar een zogenaamde 'vriendenbijeenkomst', welke de status heeft van een algemene ledenvergadering voor de tuin: iedereen kan meedenken en meebeslissen over de inrichting ervan, over de zaaischema's, gewaskeuzes, en taakverdelingen voor het aankomende jaar. De belangrijkste daarvan vindt plaats in de winter om het wisselteeltschema, gewaskeuzes, het sociale proces, en nieuwe plannen voor het volgende jaar te bespreken: de zogenaamde 'Boerenkolenwinterconferenties'.

Sociaal Hoveniers

De Sociaal Hoveniers werken op projectbasis als ZZP'ers in opdracht van Stichting GroenGoed. Zij begeleiden deelnemers van de tuinen bij het tuinieren, bij de ontwikkeling van hun persoonlijke rol in de groep en organisatie en bij onderlinge besluitvormingsprocessen. Bij elkaar begeleidt GroenGoed gemiddeld 24 uur aan werkmomenten per week. Op twee werkmomenten na staan we altijd met twee begeleiders. Bij elkaar zijn de sociaal hoveniers 42 uur ingeroosterd op tuinen.

Daarnaast voeren de sociaal hoveniers organisatiewerk uit voor de stichting, waaronder vrijwilligerscoördinatie, communicatie, social media en webbeheer, fondswerving, planning, beleid en projectmanagement, en vertegenwoordigen zij GroenGoed in samenwerkingsverbanden zoals Groen010.

De sociaal hoveniers die in 2023 de werkmomenten hebben begeleid in Noord en Centrum zijn Hilde Labadie, Gerenska Antonia, Rutger Henneman en Sanne Luijben. Daniel Opbroek voert enkel organisatorische taken uit, net als Laura Friso. Begin 2024 is het team verder uitgebreid.

Omdat de sociaal hoveniers mensen begeleiden en soms ook kwetsbare doelgroepen, kwetsbare Rotterdammers, ouderen, jongere en kinderen, heeft iedere sociaal hovenier die werk uitvoert voor Stichting GroenGoed een VOG.

Erkend Leerbedrijf

GroenGoed is een erkend Leerbedrijf voor de volgende opleidingen:

- Vak expert biologisch-dynamische landbouw (25439) (4)
- Vak expert teelt en groene technologie (25534) (4)
- Vakbekwaam medewerker teelt (25536) (3)
- Medewerker teelt (25431) (2)
- Opzichter/uitvoerder groene ruimte (25617)

Bestuur

Het bestuur van Stichting GroenGoed komt drie tot vier keer per jaar bij elkaar en bestond in 2023 uit:

Functie	Naam	Andere Activiteiten
Voorzitter	Nout van der Vaart	Policy Lead Food and Land bij Oxfam Novib
Penningmeester	Ronald Bijl	belastingadviseur
Secretaris	Rutger Henneman	sociaal hovenier GroenGoed
Bestuurslid	Marco Edink	projectleider marketing en innovatie bij Mee Rotterdam-Rijnmond
Bestuurslid	Daniël Opbroek	sociaal hovenier GroenGoed, Coördinator Klimaat Actie Team

Begeleiding, Zelfbeheer en Deelnemers

Hilde Labadie was onze deelnemerscoördinator en is in die taak vervangen door Sanne Luijben. Zij voert het deelnemersprotocol uit. Nieuwe deelnemers krijgen altijd een intakegesprek. Tijdens dat gesprek worden wensen en verwachtingen van nieuwe deelnemers afgestemd op aanbod van rollen en taken die men bij GroenGoed kan invullen. Elke deelnemer krijgt een welkomstpakket: algemene informatie over de tuinen en GroenGoed, een lijst met alle mogelijke werkzaamheden die deelnemers op de tuinen en binnen GroenGoed op zich

kunnen nemen en ons samenwerkings- en conflictprotocol. Verder worden de intakegesprekken gestructureerd door een intakeformulier dat samen ingevuld wordt en waar eerste afspraken duidelijk worden, motivatie en interesses aan het licht komen enz.

We werken samen met de Unie van Vrijwilligers, NL Cares en Zorgzaam 010 (voorheen Rotterdammers voor Elkaar). We houden een deelnemerslijst bij en up-to date. We zorgen ervoor dat alle vrijwilligers op de hoogte zijn van wat er moet gebeuren als er op de tuin sociaal onveilige situaties ontstaan (ons respect- en conflictprotocol). Alle deelnemers zijn via de Rotterdamse vrijwilligersverzekering verzekerd voor ongevallen en schade.

Elke tuin heeft een whats-app groep voor onderlinge afstemming. Een aantal keer per jaar komt er een nieuwsbrief uit waarin we deelnemers en andere geïnteresseerden op de hoogte brengen van nieuws en aankondigingen van activiteiten. We betrekken elk werkmoment alle deelnemers aan de koffietafel bij wat we die dag kunnen doen en welke werkzaamheden we te verdelen hebben. In november en december hebben we op alle tuinen 'vriendenbijeenkomsten' gehouden. Dat zijn onze jaarlijkse overlegmomenten waarop we bespreken wat er goed ging en wat niet, en wat voor plannen we voor komend jaar kunnen ontwikkelen. Iedereen kan dan meedenken over veranderingen in de tuininrichting, wisselteeltschema, gewaskeus, zaikalender en sociale structuren.

Deelnemers worden begeleid door professionals, niet door vrijwilligers

Wij werken niet met vrijwilligers. Deelnemers die meedoen met werkmomenten en andere activiteiten worden begeleid door de professionele sociaal hoveniers die werken in opdracht van Stichting GroenGoed. Zij zijn op die (sociale en pedagogische) vaardigheden en expertise gescout en geselecteerd om de begeleiding uit te voeren. Zij hebben een VOG. Omdat we met kwetsbare en soms ook moeilijke doelgroepen werken laten we de begeleiding niet door vrijwilligers uitvoeren.

Inleiding

Waar 2022 in het teken stond van omgaan met droogte en plannen smeden voor uitbreiding, hebben we in 2023 de grote ontwikkelingen meegemaakt. De tuinen draaien allemaal goed. De droogte was niet zo extreem als in 2022. Maar we hebben wel grote weerschommelingen meegemaakt. Extreme hitte en later veel neerslag. Er hebben weer veel mensen meegedaan met het tuinieren. Twee oogstfeesten waren een groot succes. We hebben een aantal grotere groepsactiviteiten kunnen organiseren. We hebben moeten omgaan met het uitvallen van een collega. We zijn gesprekken gestart over een mogelijke reorganisatie richting een cooperatie. En we zijn gestart met enkele nieuwe tuinen buiten het gebied van dit verslag. Een grote tuin in het midden van Lombardijen en meerdere locaties in Kralingen-Crooswijk.

Oogst

In 2023 hebben we meer kunnen oogsten dan in 2022, toen we veel last hadden van droogte. Niet dat 2023 makkelijk was. Na een extreme hitte volgde een nat najaar. De pompoenen, bonen, aardappelen, courgettes en zomerkolen gingen een stuk beter dan het jaar ervoor. Maar aan het tomatenseizoen kwam een abrupt einde toen de regens inzetten. Ook de nateelt is goed opgang gekomen (bladgewassen en winterkolen).

Naast het voorzien van onze deelnemers hebben we een grote overvloed weggeven, vooral aan de Kookclub van de Nico Adriaans Stichting die er mee kookte en zeer te spreken was over de kwaliteit van onze groenten. Wanneer de NAS te veel groenten van ons kregen gaven ze het aan de Zusters van Moeder Teresa.

Verder leverden we groenten aan Groenten Zonder Grenzen en via het netwerk van SOL. Leuk was dat deze groepen naar onze tuin gekomen zijn om de oogst op te halen of mee te helpen met oogsten. Hierdoor zijn er nieuwe en blijvende contacten ontstaan. Groenten zonder Grenzen heeft weer gekookt op onze twee oogstfeesten. Veel van de groenten kwamen daarbij van onze eigen tuinen.

Welzijn

Onze tuinen zijn op verschillende manieren een 'brug' tussen de samenleving en formele welzijnsorganisaties waar we mee samenwerken. Op de GroenGoedtuinen werken veel verschillende mensen met elkaar samen. Mensen met een welzijnsbehoefte die naar ons doorverwezen worden door formele welzijnsorganisaties, de participatiecoach van de gemeente of via SOL, werken samen met mensen die in hun vrije tijd gewoon een leuke hobby zoeken, of iets nuttigs en waardevols willen bijdragen aan de buurt. Niet de welzijns-hulpvraag staat centraal, maar het tuinieren. Iedereen komt naar de tuin voor gezelligheid, voor het verbouwen van voedsel, voor waardevol werk, voor contact met de natuur, andere mensen en een gezonde bezigheid. Daardoor werken onze tuinen niet stigmatiserend en trekken wij ook

mensen die wel een latente welzijnsbehoefte hebben, maar niet zo snel de stap zouden zetten naar een formele welzijnsorganisatie. Bovendien zijn wij op veel plekken letterlijk de ogen en oren op straat. Onze tuinen bevinden zich in plantsoenen voor de deuren waar mensen wonen. Kinderen spelen op straat voor de tuinen en doen vaak mee in de tuinen.

Dit alles zorgt ervoor dat de tuinen een belangrijke welzijnsrol kunnen spelen. Mensen met een welzijnsbehoefte worden naar ons doorverwezen. Wij signaleren welzijnshulpvragen bij deelnemers en ook op straat. Wij bedienen mensen met een welzijnshulpvraag die niet snel zelf kiezen voor de weg naar een formele welzijnsorganisatie. Wij verwijzen mensen met een welzijnshulpvraag door naar organisaties in het wijknetwerk.

Samenwerking SOL

We werken met SOL (Samen Ondernemend Leren) samen op het vlak van armoedebestrijding, gezondheid en integratie/ participatie. Educatie is verweven in al deze domeinen.

1. SOL verwijst uitkeringsgerechtigden door naar GroenGoed om mee te doen op de tuinen als onderdeel van hun tegenprestatieverplichting
2. GroenGoed stelt gericht de oogstovervloed ter beschikking aan mensen in Noord die dit goed kunnen gebruiken. De Nico Adriaans Stichting is 4 keer groenten komen halen. En 8 keer aan Groenten zonder Grenzen. Groenten zonder Grenzen heeft ook gekookt tijdens het oogstfeest op het Wilgenplantsoen en het oogstfeest op de Vredestuin met groenten uit de tuinen.
3. GroenGoed registreert signalen en hulpvragen op bijvoorbeeld de vlakken eenzaamheid, schuldenproblematiek, taalproblemen, problemen thuis, op straat of bij de opvoeding. GroenGoed verwijst waar nodig door.
4. Waar nodig stemmen GroenGoed en SOL gezamenlijk ingrijpen op elkaar af.
5. GroenGoed legt vast wat de welzijnseffecten zijn van de tuinen.
6. GroenGoed is erg blij met de samenwerking met SOL. Vanwege deze samenwerking kunnen wij goed onze rol vervullen als verbinder tussen de straat en het formele welzijnsnetwerk. Het versterkt bovendien de mate van professionaliteit op het vlak van onze welzijnstaken

Natuur- en MilieuEducatie

In 2023 hebben we, mede door een subsidie van Natuur- en Milieueducatie van de gemeente Rotterdam, verder kunnen gaan met het aanbieden van educatie. Op de buurtmoestuinen bruist het vaak van de kinderen die spontaan meedoen na school. Maar ook op een gerichte manier geven de sociaal hoveniers van GroenGoed al elf jaar, sinds de start van de eerste buurmoestuin, natuur- en milieueducatie aan groepen kinderen, vaak in samenwerking met organisaties zoals de welzijnsorganisatie SOL in Noord en Kinderparadijs Meidoorn. Kinderen doen mee met de werkzaamheden op de tuinen. Ze gaan los op kruiwagenraces met compost of bladeren. Ze leren pompoenen zaaien en planten. Ze leren hoe je paksoi goed kan oogsten en hoe je rode bieten het beste kan bereiden. Ze hebben lol met het bakken van broodjes boven een kampvuurtje.

Voor de Natuur- en Milieuactiviteiten richten we ons op kinderen in Noord en ook Centrum. Kinderen uit gezinnen met een laag inkomen zijn geen specifieke doelgroep, omdat alle kinderen welkom zijn op onze tuinen. Toch is het een feit dat Noord (waar al onze acht tuinen in of op de grens van liggen) en met name ook Agniesebuurt en het Oude Noorden (waar zes van onze tuinen liggen), vergeleken met andere wijken in Rotterdam relatief veel gezinnen telt die op of onder de lage inkomensgrens leven ([AD](#), Buurtmonitor [Feitenkaart Inkomensgegevens Gemeente Rotterdam](#)). In 2017 waren dat nog 2120 kinderen in Noord die in armoede leven.

Er is überhaupt weinig groen in Noord en Centrum. En er zijn al helemaal weinig mogelijkheden voor kinderen om echt een band aan te gaan met de natuur. Kinderen uit gezinnen met een laag inkomen zijn nog meer aan hun wijk gebonden dan kinderen uit gezinnen die geld hebben om de stad uit te gaan. Wij merken dat onze tuinen van cruciaal belang zijn voor deze kinderen. We mogen deze kinderen niet in de steek laten. Op onze tuinen kunnen ze zich lekker fysiek uitleven. Ze krijgen gezonde beweging buiten. Ze leren vakkundige en sociale vaardigheden en omgaan met verantwoordelijkheid. Ze leren hoe voedsel verbouwd wordt en wat het belang is van bomen, heggen, bloemen, insecten en vogels. Ze leren hoe je gezond en duurzaam kan leven. Ze komen in aanraking met rolmodellen in de wijk. Ze hebben een pedagogisch veilige plek waar ze op terug kunnen vallen als ze buiten spelen. En ze krijgen verse groenten mee naar huis. Vaak komen ze met opdrachten van hun ouders naar de tuin: spinazie, courgettes, sla, prei, wortel, peterselie, munt. Soms krijgen ze groenten mee naar huis waar zij en hun ouders nog nooit van gehoord hebben: haverwortel, bladkool, knoflookbieslook, roodlof, boomspinazie.

Om ervoor te zorgen dat onze tuinen op straat pedagogisch veilige havens zijn voor kinderen is GroenGoed stevig geworteld in het wijknetwerk. GroenGoed werkt veel samen met SOL, de welzijnsaanbieder in Noord, Huizen van de Wijk Propeller (Agniesebuurt) en Het Klooster (Oude Noorden), Kinderparadijs Meidoorn, Jeugdwerk, enz. Wij signaleren problemen, verwijzen door naar relevante instanties en moeilijke casussen worden besproken en waar nodig gezamenlijk met het wijkteam aangepakt.

In 2023 hebben er in totaal 822 kinderen meegedaan met kinderactiviteiten op de tuin.

De activiteiten volgden steeds eenzelfde format: Op een tuin doet een groep kinderen mee met de werkzaamheden die in dat seizoen nodig zijn: zaaien, wieden, oogsten, snoeien, etc. Voorafgaand aan en tijdens de werkzaamheden wordt door de sociaal hoveniers van GroenGoed educatie gegeven over de planten, dieren en ecologie die de kinderen ter plekke op de tuin tegenkomen. Ook krijgen kinderen duidelijke instructie over hoe ze de werkzaamheden kunnen aanpakken. Tijdens de werkzaamheden worden de kinderen begeleid en bijgestuurd. Soms zullen de kinderen met oogst van de tuin koken, het liefst boven een kampvuurtje. Ook krijgen zij aan de hand van de werkzaamheden inzicht in het voedselsysteem, landbouw, de eigen impact op de wereld (ecologische voetafdruk), gezonde en milieubewuste manieren van leven en soms ook stadsproblematiek, zoals zwerfafval, armoede en eenzaamheid.

De werkzaamheden zijn kort en afwisselend. Er wordt altijd afgesloten met een moment waarop besproken wordt wat de kinderen van de ervaring vonden, en wat ze hebben geleerd.

Ook krijgen de kinderen altijd iets van oogst mee om aan de ouders te geven om mee te nemen in het avondeten. Daardoor wordt de natuurbeleving ook mee naar huis genomen en worden de ouders betrokken bij de ervaring.

Natuur en Ecologische Voetafdruk

Op de GroenGoedtuinen verbouwen mensen samen hun groenten. Dat heeft verschillende fysieke effecten.

- Aanvoerlijnen worden verkort wanneer je geen kiwi's meer eet uit New Zeeland maar frambozen, aardbeien, appels, walnoten, sla, tomaten en sperziebonen uit de gezamenlijke tuin in het plantsoen voor je deur. Dat betekent een reductie in het gebruik van fossiele brandstoffen en CO₂ uitstoot. Hoeveel dat precies is kunnen wij niet meten. De productie en de mate van zelfvoorziening door de tuinen in het leven van deelnemers zegt wel iets over het verminderen van de ecologische voetafdruk van de mensen die meedoen. Daarom houden we op een aantal tuinen bij hoeveel groenten en fruit deelnemers van de tuin meenemen.
- Elke vierkante meter die je van het park voor je deur eetbaar inricht, wordt je ecologische voetafdruk een vierkante meter minder: we hoeven elders een vierkante meter minder bos te kappen voor landbouwgrond. De impact hiervan is wederom afhankelijk van de productiviteit en mate van zelfvoorziening die deelnemers weten te handhaven door de tuinen.
- We verbouwen groenten op een ecologische manier. Afhankelijk van onze productiviteit betekent dat een reductie van het gebruik van gif en kunstmest en gemotoriseerde landbouwmachines die draaien op fossiele brandstoffen..
- Wij verbeteren de bodem door een continue aanvoer van organisch materiaal (bladeren, houtsnippers, mest, stro, ander mulch en keukenafval dat buurtbewoners naar de tuin brengen). Daardoor wordt een schraal stuk land in de stad omgevormd tot een stuk land met een hoog gehalte aan organisch materiaal en dus CO₂ opslag.

Naast de directe fysieke invloed van de tuinen op de ecologische voetafdruk van deelnemers dragen de tuinen bij aan een groeiend besef dat we duurzamer dienen te leven. Vanuit de tuinen wordt veel enthousiasme uitgedragen voor een groene, duurzame en sociale stad. Deelnemers ontwikkelen op meerdere terreinen een duurzame manier van leven. En er groeit draagkracht voor groene transitie die nodig zijn in de voedselketen, energie- en grondstoffensector en waterhuishouding. Mensen krijgen door de tuinen een band met de natuur in hun directe omgeving en gaan daardoor ook duurzame keuzes maken in de rest van hun leven.

Ecologische functies

De tuinen hebben andere ecologische functies: waterbuffering, bijen, luchtkwaliteit, biodiversiteit, bodemleven, CO₂-opslag in de bodem. Door permacultuurprincipes in de praktijk te brengen koesteren wij op onze tuinen een diversiteit aan planten, dieren, insecten en een rijk bodemleven.

(Agro-)Biodiversiteit

Elke tuin heeft naast de groentenbedden ook gebieden voor vaste planten. Op de ene tuin zoals de Tuin op Hofbogen en het Pompenburg Park is dat een boomgaard en rijke inheemse

kruidenlaag, in stand gehouden door een gefaseerd maaibeleid. Op de andere tuinen staan er altijd inheemse hagen en bosranden. Heesters als sleedoorn, meidoorn en duindoorn bieden onderkomen aan vogels en insecten. En zelfs op de groentebedden is een grote diversiteit aan gewassen te vinden. Tientallen looksoorten, meerdere aardappelsoorten, tomaatsoorten en wortelgewassen worden afgewisseld met oude 'vergeten' cultuurgewassen als haverwortel, suikerwortel en aardaker en ondersteunende gewassen als klaver, wikke en smeerwortel.

Via bovenstaande principes en methoden brengt GroenGoed kringlooplandbouw in de praktijk, en laat daarmee zien dat ook de Rotterdamse stadslandbouw een rol kan spelen in een toekomstbestendig lokaal georiënteerd voedselsysteem.

Ook in 2022 kregen we weer aanzienlijke hoeveelheden mest van een paar paarden uit Rotterdam.

Armoedebestrijding

Tuinen kunnen voorzien in een aantal fundamentele menselijke behoeftes, te beginnen met voedsel. De rol die tuinen kunnen spelen is niet onbelangrijk, maar wel beperkt. Het geldt dat je per maand uitspaart door het verbouwen van je eigen groenten en fruit is maar een klein deel van je vaste lasten. Een groot deel betaal je niet aan voedsel maar aan woonlasten, belasting en verzekeringen, soms aan schulden en vanwege ons huidige geldsysteem ook altijd aan rente (Broere 2012). Toch is een besparing van 10 Euro per week een wereld van verschil voor een gezin met een laag inkomen. In tijden van energiecrisis stijgen de prijzen van voedsel en vormen lege koelkasten een groeiend probleem in Rotterdam.

Naast de productie van voedsel, zijn de tuinen een plek waar mensen elkaar ontmoeten en nieuwe vrienden maken. Ze dragen bij aan sociale cohesie. De tuinen maken en houden de stadsmens geestelijk en lichamelijk gezond. Op de tuin beweeg je veel, draagt het zonlicht op je huid bij aan voldoende vitamine D, verbouw je gezond voedsel, kom je tot rust, verwerk je stress, gaat je hoofdpijn over, kan je bijkomen van een burn-out, leren kinderen waar groenten vandaan komen, hoe mensen met een andere culturele achtergrond leven, en hoe je in een groep samenwerkt. Kinderen die op straat spelen vinden er een pedagogisch veilige plek. Groen vangt fijnstof af uit de stadslucht die wij en onze kinderen dagelijks inademen. Deelnemers krijgen door de tuinen dag- en weekritme in hun leven. Er worden andere goederen en diensten uitgewisseld, kleren, muziekinstrumenten, boeken, voedsel, woonruimte, hulp bij verhuizen en het doen van belastingaangifte. Ook bieden de tuinen een plek waar mensen een band kunnen aangaan met de natuur. Voor mensen met een laag inkomen die haast niet buiten hun wijk komen (waar groene plekken vaak schaars zijn) is dat ontzettend belangrijk. Door de tuinen voelen mensen zich meer thuis in hun sociale en natuurlijke omgeving.

Gezondheid

Door het fysieke werk op de tuinen met andere mensen in de buitenlucht, dragen tuinen bij aan een gezonde manier van leven. Tuinieren kan een sterk middel zijn tegen overgewicht,

eenzaamheid en depressie. Dit wordt steeds vaker door wetenschappelijk onderzoek bevestigd ([Wood e.a. 2015](#)). Deelnemers verklaren dat tuinieren hun manier van sport is en dat tuinieren helend voelt, bijvoorbeeld bij een hernia.

Op onze tuinen krijgen deelnemers veel beweging en gezonde verse groenten en fruit mee naar huis. Buitenlucht en zonlicht (vitamine D) maken gezond. Van groen worden mensen vrolijker. Ook ontmoet je andere mensen, raak je uit je sociaal isolement en maak je nieuwe vrienden. De tuinen dragen bij aan een gevoel van eigenwaarde. Deelnemers voelen dat ze iets nuttigs doen voor de natuur, voor andere mensen, voor de wijk. Het samen zorgdragen voor een stuk groen in de stad maakt deelnemers trots op 'hun' (gezamenlijke) tuin. Omdat tuindeelnemers bekende gezichten worden op straat worden ze een rolmodel in de wijk. Sommige deelnemers worden een spil in een groter netwerk in de wijk, vanwege de tuin.

Sociale Cohesie

Samen tuinieren is een laagdrempelige manier voor buurtbewoners om elkaar te ontmoeten en het sociale netwerk te vergroten en verdiepen. Ook dat is wetenschappelijk bewezen. "Buurt(moes)tuinen en ander 'sociaal groen' zijn geschikte instrumenten voor het stimuleren van sociale cohesie." ([Bronsveld 2014](#))

Wij zien dat voor onze ogen gebeuren op de tuinen van GroenGoed. Oud en jong, mensen met verschillende culturele achtergronden ontmoeten elkaar op de tuin, werken samen in de tuin, beslissen samen wat er gezaaid en geplant wordt en waar, stemmen dagelijkse taakverdeling op elkaar af, praten bij tijdens de koffie, nemen gerechten mee naar de tuin, organiseren samen een feest vanwege de afsluiting van de ramadan, of om de oogst van het jaar te vieren, of om het nieuwe jaar in te wijden. Er wordt Nederlands geleerd op de tuinen 'omdat ik in de tuin veel praat, leer ik hier veel meer dan in mijn les Nederlands'. 'Ik ben best vaak eenzaam. Maar hier op de tuin heb ik een sociaal netwerk.'

Omdat tuinieren ook gewoon leuk is om te doen zien wij ook een diversiteit op de tuin van mensen in de kracht van hun leven die gewoon een leuke hobby willen uitoefenen tot mensen met een duidelijke 'welzijns-hulpvraag' omdat ze eenzaam zijn, suikerziekte hebben en beweging nodig hebben, of een laag inkomen en de verse groenten goed kunnen gebruiken.

Participatie

Door de tuinen raken burgers betrokken bij hun omgeving, bij hun wijk en bij hun stad. We zien hoe een tuin het verschil kan maken tussen scepticisme en wantrouwen aan de ene kant en vertrouwen en optimisme aan de andere kant. Wanneer we een nieuwe tuin beginnen krijgen we reacties in de trant van 'wat jullie proberen lukt toch niet' en 'dat is al zo vaak geprobeerd, dit is een moeilijke wijk'. Wanneer je vervolgens een troosteloos stenige plek met burens ombouwt tot een groene eetbare oase en twee of drie jaar wekelijks met een groep burens die tuin onderhoudt, lopen dezelfde mensen met hun duim omhoog langs de tuin, komen ze hun groenafval brengen en een praatje maken, of gaan ze zelfs meedoen.

Door de tuinen krijgen mensen een voorbeeld te zien: dat als je je ergens voor inzet 'het' WEL lukt. En dat je best lieve burens hebt. En dat instanties als de overheid, wel benaderbaar zijn, dat met je inspraak wel iets gedaan wordt. Dat je samen het park wel schoon kan houden. Dat je kinderen in de straat wel kan aanspreken als ze ruzie maken. Misschien is dit wel de grootste magie die je ziet voltrekken in een wijk met een buurtmoestuin: scepticisme verandert in vertrouwen. En dat maakt mensen actief en betrokken bij elkaar, bij de natuur, bij de wijk, bij de samenleving.

Nederlandse Taal

De tuinen zijn een fijne plek om de Nederlandse taal te leren. Samenwerken dwingt om te praten. De tuinen bieden veel onderwerpen om over te praten. Gesprekken ontstaan op een natuurlijke manier. En je ontmoet veel mensen. Negentien deelnemers hebben aangegeven dat het leren van de taal een van de redenen voor hen is om mee te doen met het tuinieren.

Empowerment: Zelf- en Samenredzaamheid

Al deze resultaten van de tuinen maken dat mensen die bij de tuinen betrokken zijn meer mogelijkheden ontwikkelen om hun eigen leven vorm te geven. Lichamelijke en geestelijke gezondheid, eigenwaarde, vriendschap, vertrouwen. Het geeft mensen kracht om alle vlakken van het leven aan te pakken.

Eigenwaarde

Wat moeilijk in cijfers te vertalen is en ook moeilijk door middel van quotes te verwoorden is dat deelnemers van de tuinen trots zijn op de tuin waar zij bij betrokken zijn. Die eigenwaarde komt soms in woorden tot uitdrukking. *'Ze noemen mij Mama van de tuin.'* (bron: Stilte in de stad) Deelnemers krijgen door de tuin een rol in de wijk. De trots zie je af aan de manier waarop een deelnemer toevallige passanten welkom heet op de tuin en spontaan een rondleiding geeft. Je ziet het terug wanneer deelnemers groenten uitdelen aan burens. *'Kijk ik ben vrolijk, praat met iedereen en doe geen kwaad. Als mensen de tuin in willen, dan laat ik ze binnen. Hebben wij groenten over, dan geef ik aan anderen. Op de tuin kan ik vrij zijn. Vrij en vrolijk.'* (bron: Stilte in de stad) Maar je ziet het nog veel meer af aan de glinstering in de ogen wanneer ze dit zeggen. In de film 'Stilte in de Stad' straalt de trots af van de vier deelnemers van verschillende GroenGoedtuinen die vertellen over hun leven en welke rol de tuin speelt in hun leven. De tuinen zijn 'hun' tuinen.

Om deze korte docu (22 min) te zien, volg deze link:

<https://www.youtube.com/watch?v=CycZyYnelOc&feature=youtu.be>

Natuur- en MilieuEducatie

Op de buurtmoestuinen bruist het vaak van de kinderen die spontaan meedoen na school. Kinderen doen mee met de werkzaamheden op de tuinen. Ze gaan los op kruiwagenraces met compost of bladeren. Ze leren pompoenen zaaien en planten. Ze leren hoe je paksoi goed kan oogsten en hoe je rode bieten het beste kan bereiden. Ze hebben lol met het bakken van broodjes boven een kampvuurtje. Voor de Natuur- en Milieuactiviteiten richten we ons op kinderen in Noord. Kinderen uit gezinnen met een laag inkomen zijn geen specifieke doelgroep, omdat alle kinderen welkom zijn op onze tuinen. Toch is het een feit dat Noord (waar al onze negen tuinen in of op de grens van liggen) en met name ook Agniesebuurt en het Oude Noorden (waar zes van onze tuinen liggen), vergeleken met andere wijken in Rotterdam relatief veel gezinnen telt die op of onder de lage inkomensgrens leven ([AD](#), Buurtmonitor [Feitenkaart Inkomensgegevens Gemeente Rotterdam](#)). In 2017 waren dat nog 2120 kinderen in Noord die in armoede leven. (Zie meer over wat we doen op het vlak van NME, het vorige hoofdstuk.

Hst 4. Resultaten Kwantiteit (Cijfers)

Werkmomenten

In 2023 is er op 8 ½ werkmoment per week getuinierd op de verschillende GroenGoed-tuinen, 5 ½ in Noord en 3 in Centrum.¹ In totaal waren het 417 werkmomenten. Dat zijn er 8 minder dan 8,5 keer 50 weken. Er is af en toe een werkmoment uitgevallen vanwege slecht weer of ziekte van begeleiders.

	Aantal Momenten	Contactmomenten	Ouderen	Kinderen
Totaal Werkmomenten	417	2256	212	188
Totaal Activiteiten	102	935	5	634
Totaal	519	3191	217	822

Deelnemers

Er hebben 122 deelnemers structureel deelgenomen aan het tuinieren. Dat is 2 meer dan we hadden beoogd in het projectplan.

In totaal zijn er tijdens de werkmomenten 2256 contactmomenten geweest waar we 2000 beoogden in de aanvraag van Couleur Locale. Een contactmoment betekent dat een persoon één keer meegedaan heeft aan een werkmoment op een GroenGoed-tuin.

Tijdens de extra activiteiten zijn er nog eens 935 contactmomenten geweest.² In totaal heeft er tijdens alle werkmomenten én extra activiteiten samen 3191 keer iemand meegedaan. Waarvan 822 keer een kind, 217 keer een oudere, en de rest andere volwassenen.

Wat kinderen betreft bereiken we dus meer dan 2 keer zoveel dan de 400 die we hadden beoogd.

Oogst

De oogst leverde per week minimaal voor 3 tot 7 maaltijden verse groenten op voor deelnemers. Daarnaast hebben we veel van de oogst ook weggegeven.

- De Nico Adriaans Stichting heeft 4 keer groenten gehaald.

¹ De meeste tuinen hebben één werkmoment per week. Het Bergwegplantsoen heeft een keer in de twee weken een werkmoment. En de tuin van het Kinderparadijs Meidoorn rekenen we hier niet mee, omdat die relatief zelfstandig onderhouden wordt door buurtbewoners (uit het netwerk van GroenGoed) in hun eigen tijd. GroenGoed ondersteunt hen met raad en soms daad door bijvoorbeeld de logistiek te regelen van houtsnippers, compost en andere materialen. De Vredestuin en Vredestuin Noord hebben beide twee werkmomenten per week omdat het grote buurtmoestuinen waar op ongeveer 1000 m2 intensief voedsel wordt verbouwd.

² Wanneer extra activiteiten tijdens reguliere werkmomenten plaatsvonden, hebben we de deelnemers van de extra activiteit niet meegerekend bij het aantal deelnemers van het werkmoment. Anders zouden ze twee keer geteld worden. Bijvoorbeeld: wanneer Eisvrij met een groepje kinderen meedeed in Park Pompenburg, tellen we de kinderen niet mee bij het aantal deelnemers van het werkmoment, maar bij de extra activiteiten.

- 8 keer aan Groenten zonder Grenzen.
- Huis van de wijk Propellor 4 x
- Groenten zonder Grenzen heeft ook gekookt tijdens onze oogstfeesten op Vredestuin Noord en op het Wilgenplantsoen die in totaal door 248 mensen zijn bezocht.

Extra Activiteiten

Naast de reguliere werkmomenten hebben we 102 activiteiten georganiseerd, waarmee we in totaal 935 deelnemers hebben bediend. Sommige activiteiten zijn geclusterd tijdens een groter evenement zoals de twee oogstfeesten waar we 6 en 8 activiteiten hebben georganiseerd. Ook tijdens Bruisende woensdag en tijdens het Feestival hebben we activiteiten 25 en 30 keer uitgevoerd, steeds met een groepje van ongeveer 7,8 of 9 kinderen. Elke laatste zondag van de maand houden we een kampvuur bij de Vredestuin waar iedereen dan een eigen gerecht en wat drinken meeneemt. Buitenschoolse opvang Eisvrij is 10 keer langsgeweest in Park Pompenburg / Vredestuin. En de Groene Vingers kinderclub van SOL heeft 7 keer meegedaan. Verder hebben kinderen via Jinc meegedaan en is Basisschool De Lis een keer meegedaan met een klas van 25 kinderen. Dit was een succes en in 2024 gaan ze vaker meedoen.

Extra Activiteiten	Aantal activiteiten	Contactmomenten	Ouderen	Kinderen
Oogstfeest Vredestuin Noord	6	103		53
Oogstfeest Wilgenplantsoen	8	145		87
Bruisende Woensdag	25	115		115
Feestival	30	160		160
Kinderen SOL (Groene Vingers)	7	68		68
Kampvuur	10	169	5	30
Eisvrij Park Pompenburg	10	71		71
jinc park pompenburg	1	12		12
Jinc Vredestuin Noord	1	13		13
Hooge School Brussel	1	12		
Teamuitje Robeco	1	24		
Teamuitje Centrient	1	18		
Basisschool De Lis	1	25		25
Totaal	102	935	5	634

Hst 6. Vooruitblik

We hopen in 2024 op een beter groeiseizoen met minder extremen. In 2024 gaan we de nieuwe tuinprojecten verder ontwikkelen. Zoals in Lombardijen en in Kralingen-Crooswijk. Ook kijken we uit naar een automatiseringsslag van GroenGoed. En met nieuwe projecten krijgen we ook steeds meer collega's. Door de uitbreiding in omvang en kwaliteit kunnen we steeds meer impact maken in Rotterdam.